

NEDERLANDERS BIJ PESTALOZZI

D. JANSSEN

In Paed. Stud. jaargang XXVII staat een uitvoerig artikel over de twee jonge onderwijzers, D. van Dapperen uit Haarlem en H. Scholten uit Rotterdam, die van 18 juni 1809 tot december 1810 aan het instituut van Pestalozzi te Yverdon verbonden waren.

Op bld. 121 wordt medegedeeld dat aan Pestalozzi een brief verzonden is waarin staat dat koning Lodewijk Napoleon zijn goedkeuring gehecht heeft aan het voorstel de genoemde jongelieden te sturen.

Hierop wordt door Pestalozzi geantwoord. Van de inhoud van dit antwoord wordt echter in het artikel geen melding gemaakt. Hoewel Pestalozzi met verschillende Nederlanders in briefwisseling stond, is er bijna geen enkele brief van hem bewaard gebleven. In het algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage bevindt zich deze brief van Pestalozzi. Omdat dit schrijven dus tot de zeldzaamheden behoort volgt hieronder de inhoud.

Monseigneur

La lettre, par la quelle Votre Excellence a bien voulu m'informer des intentions de S. M. le Roi d'Hollande de m'envoyer deux jeunes gens pour apprendre ma méthode d'éducation m'a inspiré les sentiments de la plus vive reconnaissance pour Votre auguste Souverain, qui, accablé d'affaires de la plus haute importance, ne cesse pourtant pas de s'occuper de tout ce qui pourra contribuer au bonheur de son peuple.

C'est avec reconnaissance, que je me prêterai aux volontés du Roi en me chargeant de la surveillance et de la direction des études des jeunes gens, que Sa Majesté a bien voulu choisir pour cet effet. L'espace de trois ans, que Sa Majesté a bien voulu fixer pour leur séjour prouve parfaitement, qu'elle a senti la nécessité, de donner à ces jeunes gens un temps suffisant pour approfondir l'esprit de nos principes et pour se rendre familiars les moyens de leur exécution; ce temps suffira, pour que ces jeunes gens puissent s'appropriier toutes les branches de notre méthode, au point, d'être capables d'adapter l'introduction de la méthode à l'esprit du peuple Hollandais et aux circonstances locales aux quelles on devra avoir égard.

De même que pendant le séjour de ces jeunes gens je ne négligerai rien de ce qui pourra leur être utile et leur aider à remplir leur destination, je ne manquerai pas non plus de rester en communication avec

eux après leur retour, pour leur donner connaissance de tous les progrès, que ma méthode fera encore. Mille expériences m'ont prouvé, que ses éléments sont fondés sur la nature elle-même, que leur effet est immanquable; mais il me reste cependant encore beaucoup à faire, pour perfectionner ce que j'ai commencé.

Quant à l'époque du départ de ces jeunes gens, il ne dépendra que de Vous, Monseigneur, de la fixer, ils pourront entrer chez moi quand il vous plaira.

Rien ne sauroit être plus heureux pour moi, que l'intérêt, que des hommes d'un mérite distingué, comme Votre Excellence, prennent à mes vues.

Je vous prie de vouloir agréer l'assurance de la plus haute considération, avec la quelle j'ai l'honneur d'être, Monseigneur!

De Votre Excellence
le très humble serviteur

Pestalozzi

IJverdon le 11e Octobre 1808.

Origineel Rijksarchief B.Z. No 648

In plaats van 3 jaar zijn de jongelui maar ruim 1 jaar in Yverdon gebleven. Op 9 juli 1810 wordt ons land bij Frankrijk ingelijfd. Dit feit noodzaakt de minister op 27 aug. 1810 aan Pestalozzi te schrijven, dat de jongelui voor het einde van het jaar moeten terugkeren. Dit gebeurt dan ook, maar . . . met achterlating van schulden. Wel heeft van Dapperen bij schrijven van 27 maart en 28 april om uitstel van betaling gevraagd, maar Pestalozzi is verplicht aan van Dapperen op 11 mei 1811 de hieronder volgende brief te schrijven. (vertaling van mij).¹

Aan D. van Dapperen
Haarlem

11 mei 1811.

Ik heb achtereenvolgens uw brieven van 27 maart en 28 april ontvangen, waarbij u opnieuw een beroep doet op mijn geduld voor wat betreft uw schuld aan mij.

Ik geef toe dat de verliezen die ik lijd en de opofferingen die ik mij sinds lange tijd getroost voor mensen, die mij door hun handelwijze bewezen hebben het niet weten te waarderen, mij hoe langer hoe meer beginnen te hinderen en mijn positie buitengewoon moeilijk maken. Als er u weinig aan gelegen was mij te betalen toen u hier was en u gelden

¹ Over de nu volgende briefwisseling geeft het art. in Paed. Stud. verder geen informatie.

uit Holland kreeg, hoe wilt u dat ik geloof hecht aan uw huidige beloften? Om meer zeker te zijn van het woord dat u me geeft, verwacht ik van u een gelegaliseerd bewijs in de vereiste vorm voor de som die u mij volgens mijn berekening schuldig bent, of een deugdelijk geschrift op gezegeld papier voor de vastgestelde som. Het is verre van mij misbruik te willen maken van de nood waarin u zegt op het ogenblik te verkeren, maar ik ben ook niet in staat steeds het ene verlies na het andere te lijden en mijn verplichtingen met de grootste nauwgezetheid na te komen, terwijl de voortdurende achterstanden die men mij bezorgt, er de grootste hinderpaal voor vormen. Ik vertrouw er op dat mijn toegevendheid nog een jaar te wachten met de betaling overeenkomstig uw wensen, u ernstig zal doen overwegen woord te houden. Ik reken ook op de betaling aan mijnheer Juhan beloofd.¹⁾

Men ziet, de inhoud van dit schrijven is allesbehalve vleiend voor van Dapperen.

Betaling bleef echter uit en na twee en een half jaar! gewacht te hebben ziet Pestalozzi zich gedwongen zich te wenden tot de heer A. v. d. Ende te 's Gravenhage, toen commissaris tot de zaken van het openbaar onderwijs. Daartoe schrijft hij onderstaande brief.

An myne Heer van Ende
to Harlem.

General van het Laque School-Wesen

du 11 septembre 1813.

Het is met groot leedwezen dat ik de vrijheid neem u Mijnheer, lastig te vallen door u te verzoeken mij uw hulp te willen verlenen teneinde de bedragen te ontvangen, die de Heren van Dapperen en Scholten mij sinds hun vertrek nog schuldig zijn. Ik zend u hierbij ingesloten hun rekeningen. U zult bemerken dat de som van 357 Zwitserse Livres 18 s., de nieuwe Louis à 16 franc, die Mijnheer van Dapperen mij schuldig is, bijkomende onkosten zijn die ik voor hem gemaakt heb, b.v. voor zijn kleding en geld voor zijn terugreis naar zijn land. Ik mocht dus verwachten dat hij zou trachten het mij zo spoedig mogelijk terug te betalen, daar hij wist dat mijn financiële omstandigheden niet zodanig zijn, geld te kunnen uitlenen. Na drie jaar vergeefs gewacht te hebben zie ik mij gedwongen deze schuld op te eisen, maar omdat ik na de opgedane ervaring voorzie, dat ik geld noch antwoord zal ontvangen, neem ik de

¹ Uit band VII v/d Sämtliche Briefe.
Brief 2498. Verlag, Orell Füssli, Zürich.

vrijheid mij tot u, Mijnheer, te richten en u te verzoeken de Heren van Dapperen en Scholten hun rekening ter hand te stellen en hen aan te sporen hun verplichtingen na te komen.

Ik ben er zeker van dat zij zich nooit zullen durven verzetten tegen vorderingen, die als billijk erkend zijn, waaraan u kracht bijzet. Ik waag het nog eens u te verzoeken het geld te willen ontvangen, dat die Heren mij beloven te sturen; ik ben er zeker van het door uw bemoeienissen vlugger te hebben dan van hen zelf, daar zij mij zelfs geen enkel levensteken gestuurd hebben, sinds zij mij verlaten hebben, zodat ik geen vertrouwen in hun nauwgezetheid heb.

De overtuiging dat u zich interesseert voor alles wat rechtvaardig en goed is, heeft mij het vertrouwen geschonken u deze moeite te bezorgen, die voor een rijk man een zaak van weinig gewicht is, maar die voor mij volstrekt niet zonder betekenis is. De rampen die een algemene oorlog over Europa uitstort, drukken ook op mijn inrichting. Verscheidene van mijn debiteuren geven mij slechts vergeefse hoop; ik heb grote moeite mijn inrichting staande te houden en ik moet zo spoedig mogelijk de bedragen doen innen, die men mij schuldig is.

Niettegenstaande de ongunstige omstandigheden ga ik voort mijn inzichten over opvoeding en onderwijs steeds meer uit te werken, en verscheidene takken van wetenschap, zoals de aardrijkskunde, de plantkunde, de zang- en tekenkunst zijn sinds het vertrek van de Hollandse kwekelingen met veel succes beoefend, en ik smaak het genoeg van alle kanten te vernemen, dat men zich meer dan ooit voor de beginselen van mijn methode interesseert en men er met goed gevolg gebruik van maakt.

De heer Jullien,¹ inspecteur in Franse dienst, een zeer bekwaam man en gunstig bekend als schrijver, heeft verscheidene maanden in onze stad verblijf gehouden en in die tijd mijn methode bestudeerd. Hij heeft er nu een beredeneerde beschrijving in de Franse taal van gegeven, onder de titel: *Esprit de la méthode de Pestalozzi*, en deux volumes. Misschien kent u dit werk; zo niet, dan durf ik het u aan te bevelen, omdat het de vorderingen van mijn methode, zoals die heden zijn, bevat en dat u in verschillende opzichten zal voldoen.

¹ De Franse generaal Jullien (1775-1848) werd in 1810 door zijn regering met onderwijskundige zaken belast. Van juli tot sept. was hij in Yverdon. In 1810 verscheen van hem: „*Précis sur l'institut d'education d'Yverdon*”, in 1812 gevolgd door: „*Esprit de la méthode d'education de Pestalozzi*”. Drie van zijn zoons behoorden ook tot Pestalozzi's leerlingen. Hij bezocht het instituut meerdere malen en wist in Frankrijk grote belangstelling voor Pestalozzi te wekken.

Rekening van Mijnheer van Dapperen	357 Livres 18s.
Mijnheer Scholten	87 Livres 7s.
Totaal	<hr/> 445 Livres 5s.

Aan Scholten en Van Dapperen

Toegevoegd aan elk van mijn beide rekeningen het volgende:

De nood der tijden verplicht mij u te herinneren aan wat u mij nog schuldig bent, terwijl ik u verzoek het bedrag (voor Scholten 87 L. 7) (voor van Dapperen 357 L. 18), het Zwitserse pond à 16 franc, aan Mijnheer de baron v.d. Ende ter hand te stellen, die de goedheid zal hebben mij dit saldo te doen toekomen. Ik hoop bericht van u te ontvangen etc.¹

Pestalozzi

Ik vrees dat Pestalozzi zijn geld echter nimmer ontvangen heeft. De Nederlandse staat zal dat bedrag van 445 francs 5 stuivers nog wel schuldig zijn. Want van 16-18 oktober had de Volkerenslag bij Leipzig plaats en in november van dat jaar kwamen de Kozakken en vluchtten de Fransen. Hoewel v.d. Ende zijn functie behield zal er in deze roerige dagen weinig gelegenheid geweest zijn om orde op zaken te stellen. Bovendien zijn er in die tijd veel stukken en brieven vernietigd. Zo komt het dat er zich in het rijksarchief maar zeer weinig bewijsstukken uit die dagen bevinden en men niet heeft kunnen nagaan, of de rekening met Pestalozzi ook werkelijk vereffend is.

Te betreuren valt het dat de handelwijze van Van Dapperen onze naam geen goed gedaan heeft. Het is dan ook wel enigszins begrijpelijk dat de bekende schoolopziener en bewonderaar van Pestalozzi, H. W. C. A. Visser in een brief van 10 januari 1822 aan Pestalozzi schrijft, dat van Dapperen „auf unterschiedene Arten Ihre bemüungen in ein un-günstig licht zu stellen wünscht.”²

De afloop van het met zoveel enthousiasme opgezette plan had voor Pestalozzi een bittere nasmaak.

¹ Uit: Sämtliche Briefe, band VIII, brief 3477 Orell Füssli Verlag Zürich z.j.

² De Duitse spelling is van Visser. De brief is uit de Zentralbibliothek Zürich Mscr. Pestalozzi, Briefumschlag 378/2.